

Tijdens het broedseizoen leveren meerkoeten spetterende gevechten. Veel gespetter, weinig slachtoffers.

Broedzorg bij meerkoeten

Over vechtersbazen & naastenliefde

Een groot deel van het jaar leven meerkoeten vreedzaam in elkanders nabijheid, maar als het broedseizoen aanbreekt bevechten ze elkaar om de beste territoria. Met hun agressieve gedrag zorgen ze dan voor spanning en sensatie in de sloot. Meerkoeten kunnen echter ook heel zorgzaam zijn, zelfs al op jonge leeftijd.

Tekst Caroline Elfferich **Foto's** Gert van der Horn

In sloten binnen de bebouwde kom kun je tegenwoordig het hele jaar meerkoeten aantreffen. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar in de vorige eeuw waren meerkoeten nog schuwe moerasvogels¹. De zwarte vogels hebben hun angsten laten varen en ze zijn nu gemakkelijk te observeren. Dat heb ik dan ook gedaan en daarbij ging mijn speciale aandacht uit naar de oudere jongen. Jaren geleden viel het me eens op, dat een jonge meerkoet uit het eerste nest, de ouders hielp met het voeren van de jongen uit het tweede nest. Dergelijk gedrag van meerkoeten

is bekend², maar het was me niet eerder opgevallen en nadien zag ik het niet meer. Zou het verschijnsel opvallend zijn of zeldzaam? Om die vraag te beantwoorden ben ik in de periode van half maart tot half juli veertien maal langs alle sloten en vijvers gewandeld in de wijk waar ik woon. Onderweg noteerde ik op een kaart broedparen, nesten en jongen van meerkoeten.

Spetterende gevechten

Tijdens het broedseizoen bezetten meerkoeten een territorium: een stuk sloot waar ze vrijwel onafgebroken aanwezig zijn. In de

wijk heb ik vijftientwintig territoria van meerkoeten vastgesteld. Meerkoeten verdedigen hun territorium met grote felheid tegen rivalen, hetgeen kan leiden tot heftige vechtpartijen. Onder het slaken van luide, metalige kreten komen ze omhoog in het water, zetten de poten tegen elkaars buik en fladderden met de vleugels. Terwijl ik naar zo'n spetterende gevecht stond te kijken, hoorde ik voorbijgangers tegen elkaar zeggen: "Kijk daar, parende meerkoeten!" De paring gaat er bij deze vogels echter veel kalmer aan toe. De één klimt op de rug van de ander, vaak op het

nest of op het land. Even de achterlijfjes tegen elkaar en het is alweer gebeurd. Meerkoeten broeden aan de randen van open water. Het nest is een omvangrijk bouwsel van dode bladeren en stengels van waterplanten. Het eerste nest vond ik eind maart, daarna volgden er spoedig meer. Half april zat ongeveer de helft van de broedparen op het nest. Vanaf dat moment nam het aantal broedende meerkoeten niet verder toe. Er zijn dan nog steeds paren die met broeden beginnen, maar er zijn ook paren die het nest verlaten omdat de jongen zijn uitgekomen.

Rode kopjes

Half mei verschenen de eerste jonge meerkoeten. De kuikens zijn weliswaar nestvlinders, maar ze zijn lang niet zo zelfredzaam als jonge eendjes. Ze worden door hun ouders gevoerd en het duurt een paar weken voordat ze zelf voedsel gaan zoeken. Het is opmerkelijk hoe het uiterlijk van jonge meerkoeten verandert in de eerste maanden van hun leven. De rode kleur van de kopjes, veroorzaakt door kale huid en wasachtige punten aan het dons, verdwijnt binnen enkele weken. Oudere jongen hebben een witte borst en buik, die na een aantal weken weer naar zwart verkleurt. Gedurende het gehele broedseizoen heb ik maximaal achtentwintig jongen per bezoek gezien. Dat komt neer op gemiddeld één jong per broedpaar, maar zo eerlijk is het in werkelijkheid niet verdeeld. Twee paren

brachten vier jongen groot, andere paren minder of geen. Een meerkoetenvrouwje legt doorgaans zes tot negen eieren³. In de wijk zag ik maximaal vijf piepkleine kuikentjes per gezin, maar daar waren er bij het volgende bezoek vaak niet veel meer van over. Het merendeel van de meerkoetenkuikens sterft kort nadat ze uit het ei zijn gekropen. Ongunstige weersomstandigheden kunnen kleine kuikens de das om doen en bovendien vermoed ik dat blauwe reigers, zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen veel meerkoetenkuikens uit het water pikken. Deze gevleugelde vleeseters hangen vaak rond in de wijk, maar ik heb niet eenmaal gezien dat ze een kuiken oppeuzelden. Verschillende mensen vertelden mij dat ze volwassen meerkoeten hebben gezien, die jonge meerkoeten doodpikken, maar dat kan ik niet bevestigen met eigen waarnemingen.

Onzelfstandige puber

Half juni nam het aantal broedparen in de wijk af. Een deel van de populatie, die geen jongen te verzorgen heeft, zoekt aansluiting bij een groep meerkoeten op groter open water. Van de achterblijvers waagden zes paren zich aan een tweede legsel. Vooral broedparen waarbij het eerste broedsel was mislukt, deden een tweede poging. Drie broedparen hadden nog een jong uit het eerste nest terwijl ze aan hun tweede nest begonnen. Wat deden die oudere jongeren? Eenmaal zag ik een groot jong bij een ouder

bedelen, die kleine jongen aan het voeren was. Deze onzelfstandige puber kreeg de wind van voren en werd zonder pardon uit het territorium verjaagd. Het was inmiddels half juli en de zomervakantie brak aan. Toen ik begin augustus nog een laatste keer langs de sloten in de wijk liep zag ik eindelijk het gedrag waar ik naar had uitgekeken: een volgroeide jonge meerkoet voerde een klein broertje of zusje! Het verkleed van het zorgzame jong was al volledig zwart, maar aan de smalle witte bles boven de snavel was te zien dat het geen volwassen vogel betrof. In de wijk zag ik slechts bij één van de 25 meerkoetgezinnen een ouder jong dat een bijdrage leverde aan de broedzorg. Zorgzaamheid is dus blijkbaar niet vanzelfsprekend voor jonge meerkoeten. Opvallend is het evenmin, omdat het zich vooral afspeelt in de zomervakantie als de oevers dicht begroeid zijn en de waarnemers hun onderzoek hebben gestaakt. Zorgzame jongen zijn niet uniek voor meerkoeten, ook bij staartmezen helpen verwanten met de broedzorg. Of het gedrag bij nog meer inheemse vogelsoorten voorkomt is mij niet bekend. <

Literatuur

1. Cadee, G.C., 2009. 'Big Broeders' in de stad. *Natura* 2: 40.
2. del Hoyo, et al., 1996. *Handbook of the birds of the world*. Vol.3
3. Harrison, C., 1977. Elseviers broedvogelgids.

Dit grote jong is van een volwassen vogel te onderscheiden door de witte bles boven de snavel, de bruine ogen en restanten wit aan de keel.

Meerkoeten voeren hun kuikens de eerste dagen op het nest. De rode kleur van de kopjes van de jongen verdwijnt binnen enkele weken.